

A kétnyelvű oktatás mint szövetségi szintű politikai kérdés az Egyesült Államokban – avagy mivé lett a BEA?

1. Bevezetés

Az USA-ban az oktatás megszervezése, biztosítása tagállami, helyi hatáskörbe tartozó feladat. A szövetségi kormány részéről hagyományosan a be nem avatkozás politikája érvényesült ezen a területen, ez alól kivételt képeztek az I. világháború idején hazafias hevülettől fűtött (és központi költségvetésből is támogatott), „amerikanizáció” néven elhíresült gyorstalpaló asszimilációs tanfolyamok, illetve a Kongresszus által 1968-tól – némileg más indokoktól vezérelve – elfogadott Kétnyelvűségi Oktatási Törvények („Bilingual Education Acts”, rövidítve: BEA).

A kétnyelvűség, az anyanyelv megtartására tett erőfeszítések, valamint a (2–3 generáció múlva elkerülhetetlenül bekövetkező) nyelvváltás nemcsak pszichológiai, pszicholingvisztikai, hanem markáns (nyelv)politikai kérdéseket is felvetnek/felvetettek abban az országban, ahol a kisebbségi nyelvi jogok csupán az egyéni jogok alkotmányos garanciáin keresztül érvényesíthetők, és az etnikai alapon történő szeparatív látzatát mindig erős gyanakvással fogadta – olykor-olykor pedig nyílt erőszakkal „honorálta” – a nativista érzelmi megnyilvánulásokra hajlamos „hazafiak” egynémely csoportja.

Fitzgerald (1993) kategorizációja alapján a kétnyelvűség általánosan elfogadott – sőt dicséretes – jelenségnek számított az angol gyarmati időkől durván a kelet- és közép-európai „új bevándorlók” 1880 körül történő megjelenéséig terjedő időszakban. Az 1880-as évektől körülbelül az első világháborút követő évtized derekáig az idegen(nyelv-)ellenesség látványos megerősödésének lehetünk tanúi: a tagállamok kétharmadában voltak érvényben olyan rendelkezések 1923-ban, amelyek tiltották a bevándorlók anyanyelvi oktatását az állami iskolákban (Crawford, 2000: 100). Az 1920-as évektől lényegében napjainkig egyfajta bizonytalanság érzékelhető: hullámozó hatékonyságú támogatás a bilingvizmus hívei részéről, és – különösen 1980-tól – megerősödő „English-only” áramlatok, amelyek újabban már nem elsősorban az angol nyelv szövetségi szintű hivatalossá tételét tartják elsődlegesen megvalósítandó céljuknak, hanem a kétnyelvű oktatás még meglévő lehetőségeinek teljes beszűkítésén fáradoznak – nem kevés sikerrel.

Ha némileg leegyszerűsítő, dichotomikus jellegű fogalmi keret segítségével szemléljük a nyelvpolitikai csatározások mögött meghúzódó filozófiai, ideológiai tartalmak mibenlétét, akkor az alábbi végpontok (talán nem szélsőségek) között húzódó skálán történő elmozdulások segítségével érzékeltethetjük az amerikai nyelvpolitikai attitűdökben tapasztalható, időről időre bekövetkező változásokat:

a) *multikulturalizmus v. asszimiláció*;

b) *pluribus v. unum*, amennyiben az USA jelmondatát (*E pluribus unum*) kívánjuk az egyenrangú sokszínűség, illetve a homogenizáció illusztrálására felhasználni (Lo Bianco in Hornberger, 2002: 47);

c) *additív v. szubtraktív akkulturáció*, attól függően, hogy a bevándorlók által „hozott” nyelvi és kulturális örökség megőrzendő értéknek vagy eldobandó koloncnak tekintendő (Wiese és García, 1998).

Jelen dolgozat vizsgálódásának tárgya az 1968 és 2002 között az Egyesült Államok Kongresszusa által elfogadott Kétnyelvűségi Oktatási Törvények által képviselt álláspontok felvillantása a fent említett nézőpontok segítségével. Ezért szükséges sorra vennünk e törvények kétnyelvű oktatási formákra vonatkozó kitételeit, valamint néhány esetben a programok megvalósítására előírányzott összegek nagyságrendjében, elosztásában bekövetkező változásokat is.

Akkari (1998) nyomán 3 fő kétnyelvű oktatási módszert különböztethetünk meg az Egyesült Államokban:

a) *átírányító oktatási program* (angolul *transitional* vagy „*early-exit*” *bilingual education*, rövidítve TBE), melynek értelmében az alacsony státuszú anyanyelvét beszélő kisebbségi gyermeket az első néhány évben anyanyelvén oktatják, de ezt a nyelvet csak eszköznek tekintik egyrészt a többségi nyelv, másrészt a többségi nyelv megtanulásáig némi tárgyi tudás elsajátítására (Skutnabb-Kangas, 1999: 45);

b) *nyelvmegőrző vagy nyelvtámogató oktatási program* (angolul *developmental* vagy „*late-exit*” *bilingual education*, illetve *language maintenance bilingual education*), melynek célja a valódi kétnyelvűség elérése az anyanyelv megőrzése, valamint a második nyelv folyamatos fejlesztése által;

c) *kétutas kétnyelvű bemenülési program* (*two-way bilingual education* vagy *dual immersion*): a kisebbségi nyelvet beszélő diákok nézőpontjából a nyelvmegőrző oktatási program, a többségi nyelvet beszélő tanulók szemszögéből pedig a belemérülési program ötvözete.

A kétutas kétnyelvű módszer első sikereit az 1959-es, Castro-féle kommunista hatalomátvételt követő években érte el, amikor a floridai Dade megyében (főleg középosztálybeli) kubai menekült gyermekek oktatásában alkalmazták. Ezek a bevándorlók – és tegyük hozzá, az amerikai politikai vezetés is – csupán átmeneti megoldásnak tekintették a menekültek floridai befogadását, ezért kifejezetten hasznosnak vélték a spanyol anyanyelv és kultúra megtartását az angol nyelv elsajátítása mellett. Az elképzelés módszertani szempontból eredményesnek bizonyult: 1995-re már legalább 182 tankerületben talált követőkre, és a spanyol mellett francia, arab, japán, portugál és navahó anyanyelvű diákokra is kiterjesztették (NABE, 1997).

Összességében elmondható, hogy az átírányítás („*transition*”) mellett kardoskodók – akik egyúttal az „*asszimiláció*” és a „*szubtraktív akkulturáció*” érvrendszerét fogadják el helyesnek – értelemszerűen az a) módszert részesítik előnyben. A nyelvmegőrzés („*maintenance*”) hívei ellenben a b) és a c) variánsok mellett törnek lándzsát, hiszen egy toleráns, multikulturalista társadalom megteremtéséhez az additív akkulturáció támogatása biztosíthat valós lehetőséget.

2. Az 1968-as Kétnyelvűségi Oktatási Törvény (BEA): előzmények és következmények

Mikor Lyndon B. Johnson 1968 januárjában aláírta a módosított 1965-ös Elemi és Középiskolai Oktatási Törvényt („Elementary and Secondary Education Act”, rövidítve: ESEA), melynek VII. fejezete a „Bilingual Education Act” (BEA) nevet viselte, a *Washington Post* olyan „csendes forradalom”-ként értékelte az eseményt, amelyet felülről erőltettek rá az amerikai népre (Padilla, 1998).

A törvény 701-es paragrafusa az egyik legégetőbb oktatásügyi problémaként jelölte meg azt a tényt, hogy angolul gyengén tudó diákok („limited English-speaking ability”, rövidítve: LES) milliói árasztották el az amerikai iskolákat.¹

A helyzet megoldása érdekében a Kongresszus átfogó és szövetségi, tagállami, valamint helyi együttműködésen alapuló, előremutató oktatási módszereket tartalmazó cselekvési terv kidolgozását irányozta elő. Ezen programok megvalósításához pénzügyi segítséget is kilátásba helyezett.²

A törvény – bár néhányszor említi a kétnyelvű oktatást, mint a „különleges oktatási igényeket” támasztó (azaz angolul rosszul tudó) diákok felzárkóztatásának egyik lehetséges módját – egyetlen szóval sem utal arra, hogy annak melyik fajtáját részesítenék előnyben a honatyák. Ez a homályos megfogalmazás tág teret engedett a különböző értelmezési módoknak, és az anyanyelv szerepével kapcsolatban fellángoló „átírányítás kontra megőrzés” vita az 1970-es évek eleje óta jelentősen megosztja a pedagógia szakértőit és a politikusokat egyaránt.

A BEA törvénybe iktatása elválaszthatatlanul hozzátartozott az 50-es és a 60-as években feléledő polgárjogi mozgalmak által erőteljesen követelt diszkriminációellenes, esélyegyenlőség-teremtő szövetségi szintű intézkedéscsomagok végrehajtásához. A történelmi, politikai összefüggések és törvényhozói szándékok teljesebb megvilágítása céljából Ricento (1998: 87-88) a következő értelmezési kategóriákat ajánlja:

a) Remediációs szándék (a liberális nézőpont): e szerint a BEA célja a kisebbségi gyermekeket sújtó hátrányok orvoslása, az oktatási esélyegyenlőség megteremtése volt.

b) A BEA a szegénység felszámolására irányuló, Lyndon B. Johnson nevéhez fűződő „Great Society” program részintézkedésének tekinthető.

c) A konzervatív megközelítés értelmében a BEA a demokraták által kezdeményezett, sikertelen társadalmi tervezési kísérletek sorába illeszkedik, hiszen fő célját, az angolul rosszul beszélő diákok számának csökkentését végső soron nem sikerült elérnie.

A diszkriminációellenes, esélyegyenlőség-teremtő intézkedések közül a BEA közvetlen előképe az 1964-es Polgárjogi Törvény („Civil Rights Act”) volt, amelynek VI. fejezete megtiltotta a faj, bőrszín vagy nemzeti eredet alapján történő hátrányos megkülönböztetést a szövetségi pénzügyi támogatásban részesülő programokban. A törvény betartatása fölött őrködni hivatott szervezet, a Polgárjogi Hivatal (Office of Civil Rights) 1970-es memorandumában arra hívta fel az oktatási intézmények figyelmét, hogy biztosítsák a hatékony oktatás feltételeit a kisebbségi diákok számára (Fitzgerald, 1998: 40). Ugyanebben az évben az USA Egészség- és Oktatásügyi Minisztériuma is állást foglalt a nyelvoktatás kérdésében, rámutatva, hogy a korábban alkalmazott „mélyvíztechnika” („sink-or-swim”) összeegyeztethetetlen a hat évvel ezelőtt meghozott polgárjogi törvényekkel (Crawford, 2000: 92).

1974-ben a Legfelsőbb Bíróság a Lau kontra Nichols ügyben hozott – nyelvpolitikai szempontból is precedens értékű – döntése értelmében nem valósulhat meg az iskolai esélyegyenlőség abban az esetben, ha angolul nem vagy alig tudó diákokat ugyanazon tananyagok és tanmenetek segítségével oktatják, mint a többségi nyelvet kiválóan értő és használó társaikat. A határozat nem foglalt állást az alkalmazandó pedagógiai módszereket illetően, a probléma kezelése érdekében ugyanolyan járható útnak ítélte az anyanyelven történő oktatást, mint akár az ESL-típusú nyelvtanítást. Az 1974-es év kétnyelvű oktatás szempontjából támogató jellegű politikai fejleményei közé sorolható az oktatási esélyegyenlőség megteremtését célul kitűző törvény, az „Equal Educational Opportunities Act” (EEOA) kongresszusi megszavazása, amely kötelezte a tagállamokat arra, hogy a tíz évvel korábban elfogadott Polgárjogi Törvény VI. fejezetének diszkriminációellenes kitételeit az iskolai környezetre is kiterjesszék. Az EEOA előírta, hogy az oktatási intézmények „helyénvaló lépéseket” tegyenek a kisebbségi tanulók nyelvi hátrányának leküzdése érdekében (Wiese és García, 1998).

Ebben a milióben az Oktatásügyi Hivatal (Office of Education) úgy interpretálta a Lau kontra Nichols ügyben hozott döntést, mint szövetségi szintű felhatalmazást a kétnyelvű oktatási formák kötelező alkalmazására. A hivatal által 1975-ben közreadott, „Lau jogorvoslatok” (Lau Remedies) néven elhíresült irányelvek autoritárius végrehajtása mintegy 500 tankerületben vezetett a – túlnyomórészt átirányító – kétnyelvű oktatási formák kötelezővé tételéhez (Crawford, 2000: 93).

A szövetségi állam vélt vagy valós túlhatalmának ezen újabb megnyilvánulása természetszerűleg ellenreakciót provokált: az 1981-es reagani konzervatív fordulat kihatott a Kétnyelvűségi Oktatási Törvény későbbi kongresszusi újraengedélyezésére is, csökkentve a valódi kétnyelvű oktatási formákra szánt szövetségi pénzügyi keret viszonylagos nagyságát. Ebben a tekintetben gyökeres fordulatot csupán az 1994-es BEA hozott.

3. A BEA újraengedélyezése 1974-től 2002-ig: hangsúlyeltolódás és szemléletváltás

Mialatt az „átirányítás kontra megőrzés” vita javában dült a pedagógiai szakmai berkeken belül, az anyanyelv-támogató programok iránti törvényhozói szimpátia látványosan csökkent. A központi kérdés (ekkor még) nem is annyira a kétnyelvű oktatás határfokának kétségbe vonása volt, hanem – ahogy Noel Epstein, a *Washington Post* újságírója 1977-ben könyv formájában is kifejtette – annak jogossága, hogy szövetségi források felhasználásával tartsák-e fenn a kisebbségi diákok anyanyelvi és kulturális kötődését, tehát végső soron az amerikai adófizetők pénzéből támogassák-e az „olvasztótégely” ideájával homlokegyenest ellenkező, additív akkulturáció folyamatát (Ricento, 1998: 95).

A BEA 1974-es verziója bevezető részében elismerte a kétnyelvű oktatási programok létjogosultságát.³ A törvény azt is világosan kimondta, hogy az egyenlő oktatási esélyek biztosítása érdekében szükséges ezen programok alkalmazása.⁴ Viszont az is kiderül a BEA 1974-es változatából, hogy a „bilingual education” definiált célja nem terjedt ki a nyelvmegőrzésre, csupán az iskolai oktatás határfokának javítása érdekében támogatták a törvényhozók az anyanyelv szerepének viszonylag korlátozott elismerését.⁵ Újdonságként a törvény lehetővé tette angol anyanyelvű diákok számára a (kétutas) kétnyelvű bemenési programokban való önkéntes részvételt, de ennek célját is korlá-

tozták. Az angol anyanyelvű diákok számára a program hozadéka „mindössze” a kisebbségi diákok kulturális háttérének jobb megismerése lehetett, a nyelv elsajátítása nem.⁶

Az 1978-as, 1984-es, és 1988-as Kétnyelvűségi Oktatási Törvények nettó összhatása kissé leegyszerűsítve így fogalmazható meg: csökkenő politikai és pénzügyi támogatás a valódi kétnyelvű programok számára. A konzervatív politikai visszarendeződés jegyében – különösen Ronald Reagan elnöksége alatt – a liberális, „New Deal”-típusú kormányzati beavatkozás a gazdaság és társadalom minden területén erőteljesen visszaszorult. Az „új jobboldal” ideológiájába illeszkedett még a „hagyományos” amerikai erkölcsiséghez, a mélyen gyökerező amerikai értékekhez (pl. patriotizmus) való visszatérés, valamint a nyelvet és a kultúrát érintő ügyekbe történő szövetségi szintű beleszólás minimumra csökkentése. Lényegében ide sorolható annak a – demokraták által sem vitatott – álláspontnak az előtérbe kerülése, hogy a nyelvi, etnikai kisebbségek nem érdemelnek kollektív kedvezményeket, mivel hosszabb távú fennmaradásuk, különállásuk a társadalom fragmentációjához, a nemzeti egység gyengüléséhez vezet. Az erősödő bevándorlási hullámmal, gazdasági válsággal, és a Vietnamszindrómával küszködő Egyesült Államok – talán természetesnek tekinthető – védekező reakciója volt a „sorok rendezése”, a nemzetet szétziláló centrifugális erők megfékezése. Ebbe a sémába illeszkedett a bevándorlók asszimilációjának felgyorsítása, amit többek között a kétnyelvű oktatási programok megnyirbálásának segítségével vélt megvalósítani a központi kormányzat.

Az 1978-as BEA egyértelművé tette, hogy a kétnyelvű oktatás célja csak és kizárólag az angol nyelv elsajátításának zökkenőmentes elősegítése lehet.⁷ A „limited English-speaking ability” helyett a törvény a jelenleg is használatos „limited English proficiency” (LEP) definíciót alkalmazta a nyelvi hátrányos helyzetű gyermekek megnevezésére. A fogalom értelmezési köre is bővült: magában foglalta a külföldön született egyéneket, illetve az amerikai indián, valamint alaszakai bennszülött származású diákokat egyaránt.

A kétutas kétnyelvű belemerülési programokra vonatkozó kitételeket kevésbé szigorúan fogalmazta meg a Kongresszus. Fő célként a szegregáció elkerülését jelölték meg, és az angol anyanyelvű diákok idegennyelv-tanulására vonatkozó 1974-es megkötéseket enyhítették jelentősen.⁸

A BEA 1984-es változatában szembeötlik, hogy a – hivatalosan kétnyelvű oktatásról szóló – törvény pénzügyi támogatást ígér kifejezetten angol egynyelvű programoknak is a „Special Alternative Instructional Programs” (SAIPS) engedélyezése formájában, amelyek nem sorolhatók sem az átirányító, sem pedig a nyelvmegőrző kategóriákba.⁹ Először az 1984-es törvény határolja el egymástól világosan az átirányító és a nyelvmegőrző programokat.¹⁰ A nyelvmegőrző programok meghatározásában a honatyák elismerték az anyanyelv oktatási/tanulási folyamatban betöltött szerepét, de a „native language” szókapcsolat alkalmazását gondosan kerülték.¹¹

Az ördög azonban a pénzügyi részletekben lakozott: a Kongresszus által jóváhagyott támogatási összegek 60%-át különítették el a kétnyelvű oktatási programok finanszírozására. A támogatási kategóriák már eleve magukban foglalták a SAIPS programokat(!), ugyanakkor erre a célra a teljes kongresszusi pénzügyi támogatás további 4%-át is félretehette az oktatási miniszter a törvényhozás felhatalmazása alapján. Az egyetlen korlátozás a SAIPS tekintetében az volt, hogy a BEA költségve-

tésének 10%-át(!) nem léphette túl a kizárólag ilyen programokra szánt összegek aránya. Ezzel szemben a kétnyelvű oktatási programokra előirányzott 60%-ból sem „hasíthattak ki” maguknak jelentősebb összegeket a nyelvmegőrző programok hívei, mivel ezen összeg 75%-át kellett a kifejezetten átirányító programokra fordítani – ami a teljes BEA-költségvetés 45%-ára rúgott (BEA, 1984, Sec. 702 [b][3-4]). A programfinanszírozás után a teljes költségvetési támogatásból fennmaradó 40%-ból minimálisan 25%-ot szántak a pedagógusképzésre, a többit jórészt az adminisztrációs költségek fedezésére tartották fenn (BEA, 1984, Sec. 702 [b][5]).

Az 1988-as BEA még tovább ment a kétnyelvűség-ellenesség irányába. Bár a támogatási kategóriák és százalékok gyakorlatilag változatlanok maradtak 1984-hez képest, az amúgy is elsorvasztott nyelvmegőrző programokra további költségvetési nyomás nehezedett: a 4 évvel azelőtt még 4%-ban maximált – és a Reagan-érában enyhén szóval nem kifejezetten bilingvizmuspárti oktatásügyi miniszter hatáskörébe utalt – SAIPS-limit 1988-ra a Kongresszus által jóváhagyott teljes támogatási összeg 25%-ára kúszott fel (BEA, 1988, Sec. 7002 [b][3]). További szigorításként a törvényhozók 3 évben maximálták a teljes költségvetési támogatás akár 70%-át is felemésztő átirányító és SAIPS programokban való részvétel lehetőségét (BEA, 1988, Sec. 7021 [d][3][A]).

A fokozatosan az asszimilációs politika eszközüvé silányított BEA sorsában jelentős fordulatot hozott az 1994-es újraengedélyezési eljárás. Már George Bush elnöki periódusa alatt megkezdődött egyfajta hangsúlyeltolódás a nyelvmegőrző programok felé (különösen miután Ronald Reagan oktatásügyi minisztere átadta helyét a liberálisabb gondolkodású Lauro Cavazosnak), de a folyamat csak 1994-ben teljesedett ki, mikor a demokrata többségű kongresszus megszavazta az „Improving America’s Schools Act”-nek elkeresztelt törvényt (rövidítve: IASA), amely egy átfogó oktatási reformcsomag részét képezte. Az IASA VII. fejezeteként elfogadott BEA valódi szemléletváltásról tanúskodott: az Egyesült Államok történetében először, szövetségi szintű oktatási törvény formálisan és félreérthetetlenül a nyelvi kisebbségekhez tartozó diákok anyanyelvének megőrzése mellett szállt síkra. Már a BEA legelső ténymegállapításából is kiderül, hogy a „nyelv mint probléma” kiindulópont helyett a „nyelv mint erőforrás” megközelítésmódot tették magukévá a törvényalkotók.¹² A globalizáció kiteljesedésének és a nemzetközi kommunikáció rohamos fejlődésének időszakában az egynyelvűség olyan luxus, amelyet már az Egyesült Államok lakossága sem engedhet meg magának.¹³ E tények függvényében a Kongresszus célul tűzte ki a két- vagy többnyelvűség mint természetes követelmény megvalósítását, egyrészt a nyelvi kisebbségekhez tartozó diákok anyanyelvének fejlesztése, másrészt az idegennyelv-tanítás hatékonyságának jelentős növelése által.¹⁴

Az 1994-es kongresszusi választások következtében azonban „republikánus forradalom” zajlott le az USA-ban, és a törvényhozás mindkét házát megkaparintó párt azonnal lépéseket tett a BEA visszavonására, vagy legalábbis hatásának gyengítésére. Ez utóbbi be is következett, mivel 1994 és 1996 között a republikánusok irányítása alatt álló Kongresszus 38%-kal csökkentette a kétnyelvű oktatási programok szövetségi támogatását (Schmidt, 2000: 18). A közhangulat konzervatív irányba történő tartós elmozdulását egyéb baljós tendenciák is előrevetítették. 1994-től napjainkig újabb 8 tagállam deklarálta, hogy hivatalos nyelvének tekinti az angolt. A Kaliforniában („Proposition 227”) és Arizonában („Proposition 203”) népszavazás útján 1998-ban és

2000-ben elfogadott törvényjavaslatok pedig a kétnyelvű oktatási programokban való részvételt maximum 1 éves időtartamra engedélyezik, holott számos szaktekintély egyetért abban, hogy a tantárgyak elsajátítását is megalapozó nyelvtudás kialakításához minimálisan 4–7 éves átmeneti időszak szükséges (Cummins, 1998; Hakuta, 2001).

A republikánus párt 2000. évi elnökválasztási győzelme után a George W. Bush vezette kabinet is csatlakozott a tagállami szinten már évek óta kitapintható kétnyelvűség-ellenes áramlathoz: 2002. január 8-án a BEA hivatalosan is érvényét veszítette, ahogy az elnök aláírta a „No Child Left Behind” néven ismertté vált törvénycsomagot. Maga a „bilingual” szó sem élte túl a paradigmaváltást: a korábban hagyományosan az oktatási törvények VII. fejezetében helyet kapó „Bilingual Education Act” feladatait 2002-től a III. fejezetbe áthelyezett és tartalmilag is teljesen átformált „English Language Acquisition, Language Enhancement, and Academic Achievement Act” hivatott átvenni.

Az „English Language Acquisition Act” fő céljai között már nem szerepel az egyenlő oktatási esélyek biztosítása a kétnyelvű programok támogatása által, hanem kizárólag és egyértelműen az angol nyelv „erőltetett menetben” történő elsajátíttatása a kijelölt út az iskolai teljesítmények javítása felé vezető úton.¹⁵ A törvény – eléggé rejtelmesen – „minőségi nyelvoktatási módszerek” kidolgozásához ígér állami támogatást, a megvalósítás módját pedig a tagállamokra bízta.¹⁶ Az egyetlen követelmény, hogy a módszernek „tudományosan megalapozott kutatás”-on kell alapulnia – ez már az 1981-es *Castañeda v. Pickard* döntés óta előírás, habár akkor a bíróság a „sound educational theory” kifejezést alkalmazta –, de a homályos megfogalmazás ismét tág teret enged a politikai szempontból esetleg favorizált eredmények előnyben részesítésének.¹⁷ Viszont központi előírás, hogy a programoknak látványos statisztikai eredményeket kell felmutatniuk minden évben – azaz az iskoláknak a kizárólag angol nyelvű oktatásra érettnek kell nyilvánítaniuk a LEP-kategóriába sorolható diákok bizonyos százalékát.¹⁸ Ellenkező esetben lesújt a törvénybe beépített szövetségi bunkósbot, azaz megszűnik a pénzügyi támogatás.¹⁹

A rövid idő alatt látványos eredményeket megkövetelő „No Child Left Behind Act” kétségkívül nem azon szakértők véleményén alapul, akik a „késői kimenetű” (late-exit) nyelvtámogató programokban látják az angol nyelv elsajátításával küszködő kisebbségi diákok számára a nyelvi és kognitív fejlődés lehetőségének zálogát. A törvényi nyomás valószínűleg országszerte súlyos csapást mér a kétnyelvű oktatási formákra, ezen a tavalyi évhez képest 50%-kal megnövelt összegű szövetségi támogatás sem fog változtatni. Ennek oka egyrészt a fentebb említett kikötésekből fakadó kötelező szemléletváltás, másrészt pedig a korábbi (pályázatásos) gyakorlat helyett bevezetett, „alanyi jogon” járó támogatás azoknak az intézményeknek, amelyekben magas a nyelvi kisebbséghez tartozó diákok aránya. Így míg a tavalyi évben körülbelül félmillióan osztoztak a BEA által nyújtott kedvezményeken (ez fejenként \$360 körüli összeget jelentett), addig – James Crawford (2002) előzetes becslése alapján – ez az összeg \$106-ra csökken az idén, igaz a szövetségi pénzekből mintegy 4,4 millióan fognak részesülni.

Ha a probléma nagyságát nézzük, az összeg elenyésző: 1990 és 2000 között a korlátozott angol nyelvtudással bíró diákok aránya (a teljes elemi és középiskolai beiskolázási létszámokhoz viszonyítva) 5,7%-ról 9,3%-ra nőtt (NCBE, 2002). A folyamat az 1994-es IASA elfogadása után is töretlenül folytatódott. Kérdéses, hogy az asszimiláció ideológiája jegyében fogant 2002-es rendelkezések gátat tudnak-e vetni az amerikai iskolarendszer hatékonyságát alapjaiban fenyegető tendenciának.

4. Összegzés

Az 1968 és 2002 között elfogadott, a kétnyelvű oktatás szabályozásáról szóló szövetségi szintű törvények megosztották a hozzáértő szakmai és politikai döntéshozó köröket egyaránt. 1968-tól 1988-ig nagyjából a demokrata-republikánus politikai váltások mentén haladt (tehát az egyre meghatározóbbá váló konzervatív értékrendet követte) a BEA alkotóinak hozzáállása a nyelvmegőrző oktatási programokhoz. A fokozatos hangsúlyeltolódás az 1984-88-as törvényekben érte el csúcspontját, amikor a pénzügyi háttér csökkentése révén a nyelvmegtartás esélyei jelentősen romlottak.

1994-ben egy olyan minőségileg új megközelítés jutott érvényre a két- és többnyelvű társadalom megteremtésére irányuló kormányzati szándék kifejezése következtében, amely – különösen a közelmúlt viszonylatában – valódi szemléletváltásról tanúskodott. A megfigyelés a 2002-es évre is helytálló – negatív előjellel. Az elmúlt évtized jellegzetességeként értékelhető a „szélsőséges” álláspontok szinte átmenet nélküli átcsapása az ellenkező végletbe, illetve – konzervatív szemszögből vizsgálva az eseményeket – az 1994-es törvény deviációja az erősödő asszimilációpárti tendenciától.

Az alábbi táblázat megkísérli hozzávetőlegesen érzékeltetni az amerikai Kétnyelvű Oktatási Törvényekben bekövetkezett irányváltásokat 1968 és 2002 között:

multikulturalizmus (additív akkulturáció)			asszimiláció (szubtraktív akkulturáció)			
	1968					
		1974				
			1978			
					1984	
					1988	
1994						
						2002

A közeljövőben logikusnak tűnhetne a „multikulturalizmus” felé történő elmozdulás, viszont ellenerőként munkál a háttérben többek között az „English-only” típusú érzelmek fokozódása a lakosság körében, a kétnyelvű oktatás ellenzőinek hatásos, míg a támogatók nem eléggé összehangolt médiapolitikája (Krashen, 2002), valamint a jól szervezett, megfelelően pénzelt (következésképpen eredményes) Ron Unz-féle kétnyelvűségellenes kampány tagállami szintű sikere. A kisebbségi szavazók körében is egyre népszerűbb republikánus eszmék következtében a változás előreláthatólag csak nagyon lassan fog bekövetkezni.

JEGYZETEK

¹ „The Congress hereby finds that one of the most acute educational problems in the United States is that which involves millions of children of limited English-speaking ability, because they come from environments where the dominant language is other than English” (BEA, 1968, Sec. 701).

² „[It is] the policy of the United States to provide financial assistance to local educational agencies to develop and carry out new and imaginative elementary and secondary school programs designed to meet these special educational needs” (BEA, 1968, Sec. 702).

- ³ „Large numbers of children of limited English-speaking ability have educational needs which can be met by the use of bilingual educational methods and techniques” (BEA, 1974, Sec. 702 [a][4]).
- ⁴ „The Congress declares it to be the policy of the United States, in order to establish equal educational opportunity for all children (A) to encourage the establishment and operation, where appropriate, of educational programs using bilingual educational practices, techniques, and methods” (BEA, 1974, Sec. 702 [a]).
- ⁵ „[The term ‘program of bilingual education’ means a program of instruction... in which] there is instruction given in, and study of, English and, to the extent necessary to allow a child to progress effectively through the educational system, the native language” (BEA, 1974, Sec. 703 [a][4][A][i]).
- ⁶ „A program of bilingual education may make provision for the voluntary enrollment to a limited degree therein, on a regular basis, of children whose language is English, in order that they may acquire an understanding of the cultural heritage of the children of limited English-speaking ability for whom the particular program of bilingual education is designed.... In no event shall the program be designed for the purpose of teaching a foreign language to English-speaking children” (BEA, 1974, Sec. 703 [a][4][B]).
- ⁷ „[The term ‘program of bilingual education’ means a program of instruction... in which] there is instruction given in, and study of, English and, to the extent necessary to allow a child to achieve competence in the English language, the native language of the children of limited English proficiency” (BEA, 1978, Sec. 703 [a][4][A][i]).
- ⁸ „In order to prevent the segregation of children on the basis of national origin in programs assisted under this title, and in order to broaden the understanding of children about languages and cultural heritages other than their own, a program of bilingual instruction may include the participation of children whose language is English... The objective of the program shall be to assist children of limited English proficiency to improve their English language skills, and the participation of other children in the program must be for the principal purpose of contributing to the achievement of that objective” (BEA, 1978, Sec. 703 [a][4][B]).
- ⁹ „Such programs are not transitional or developmental bilingual education programs, but have specially designed curricula and are appropriate for the particular linguistic and instructional needs of the children enrolled. Such programs shall provide... structured English language instruction and special instructional services which will allow the child to achieve competence in the English language and to meet grade promotion and graduation standards” (BEA, 1984, Sec. 703 [a][5][B][6]).
- ¹⁰ „The term ‘program of transitional bilingual education’ means a program of instruction... which provides... structured English language instruction, and, to the extent necessary to allow a child to achieve competence in the English language, instruction in the child’s native language” (BEA, 1984, Sec. 703 [a][4][A]).
- ¹¹ „The term ‘program of developmental bilingual education’ means a full-time program of instruction... which provides... structured English-language instruction and instruction in a second language. Such programs shall be designed to help children achieve competence in English and a second language, while mastering subject matter skills” (BEA, 1984, Sec. 703 [a][5][A]).
- ¹² „The Congress finds that language-minority Americans speak virtually all world languages plus many that are indigenous to the United States” (BEA, 1994, Sec. 7102 [a][1]).
- ¹³ „as the world becomes increasingly interdependent and as international communication becomes a daily occurrence in government, business, commerce, and family life, multilingual skills constitute an important national resource which deserves protection and development” (BEA, 1994, Sec. 7102 [a][10]).
- ¹⁴ „[The purpose of this part is to develop] bilingual skills and multicultural understanding; [and to develop] the English of [LEP] children and youth and, to the extent possible, the native language

- skills of such children” (BEA, 1994, Sec. 7102 [c][2-3]). „Proficiency in two or more languages should be promoted for all American students” (BEA, 1994, Sec. 7202 [3]).
- ¹⁵ „[The purpose is] to help ensure that children who are limited English proficient, including immigrant children and youth, attain English proficiency, develop high levels of academic attainment in English, and meet the same challenging State academic content and student academic achievement standards as all children are expected to meet” (ELALEAAA, 2002, Sec. 3102 [1]).
- ¹⁶ „to assist State educational agencies and local educational agencies to develop and enhance their capacity to provide high-quality instructional programs designed to prepare limited English proficient children, including immigrant children and youth, to enter all-English instruction settings” (ELALEAAA, 2002, Sec. 3102 [4]).
- ¹⁷ „to provide State educational agencies and local educational agencies with the flexibility to implement language instruction educational programs, based on scientifically based research on teaching limited English proficient children, that the agencies believe to be the most effective for teaching English” (ELALEAAA, 2002, Sec. 3102 [9]).
- ¹⁸ „to hold State educational agencies, local educational agencies, and schools accountable for increases in English proficiency and core academic content knowledge of limited English proficient children by requiring (A) demonstrated improvements in the English proficiency of limited English proficient children each fiscal year” (ELALEAAA, 2002, Sec. 3102 [8]).
- ¹⁹ „An evaluation provided by an eligible entity ... shall be used ... (1) for improvement of programs and activities; (2) to determine the effectiveness of programs ... and (3) in determining whether or not to continue funding for specific programs or activities” (ELALEAAA, 2002, Sec. 3121 [b][1-3]).

IRODALOM

- Akkari, A. (1998). „Bilingual Education: Beyond Linguistic Instrumentalization.” *Bilingual Research Journal*. vol. 22, nr. 2,3&4. Online dokumentum:
<http://brj.asu.edu/v22234/articles/art2.html>
- Bilingual Education Act, Pub. L. No. (90-247), 81 Stat. 783 (1968). Online dokumentum:
<http://www.ncbe.gwu.edu/miscpubs/gov/titlevii/1968.pdf>
- Bilingual Education Act, Pub. L. No. (93-380), 88 Stat. 484 (1974). Online dokumentum:
<http://www.ncbe.gwu.edu/miscpubs/gov/titlevii/1974.pdf>
- Bilingual Education Act, Pub. L. No. (95-561), 92 Stat. 2268 (1978). Online dokumentum:
<http://www.ncbe.gwu.edu/miscpubs/gov/titlevii/1978.pdf>
- Bilingual Education Act, Pub. L. No. (98-511), 98 Stat. 2370 (1984). Online dokumentum:
<http://www.ncbe.gwu.edu/miscpubs/gov/titlevii/1984.pdf>
- Bilingual Education Act, Pub. L. No. (100-297), 102 Stat. 279 (1988). Online dokumentum:
<http://www.ncbe.gwu.edu/miscpubs/gov/titlevii/1988.pdf>
- Bilingual Education Act, Pub. L. No. (103-382), (1994). Online dokumentum:
<http://www.ncbe.gwu.edu/miscpubs/gov/titlevii/tvii.htm>
- Crawford, J. (2000). *At War With Diversity. US Language Policy in an Age of Anxiety*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Crawford, J. (2002). „Obituary: The Bilingual Education Act 1968-2002.” *Bilingual Education – Legislation*. Online dokumentum:
[tp://ourworld.compuserve.com/homepages/JWCRAWFORD/T7 obit.htm](http://ourworld.compuserve.com/homepages/JWCRAWFORD/T7%20obit.htm)
- Cummins, J. (1998). „Beyond Adversarial Discourse: Searching for Common Ground in the Education of Bilingual Students.” Online dokumentum:
[tp://ourworld.compuserve.com/homepages/JWCRAWFORD/cummins.htm](http://ourworld.compuserve.com/homepages/JWCRAWFORD/cummins.htm)

English Language Acquisition, Language Enhancement, and Academic Achievement Act.

- Pub. L. No. (107-110), (2002). Online dokumentum: <http://www.ed.gov/legislation/ESEA02>
- Fitzgerald, J. (1993) „Views on Bilingualism in the United States: A Selective Historical Review.” *Bilingual Research Journal*. vol.17, nr. 1&2., pp. 35–56.
- Hakuta, K. (2001). „The Education of Language Minority Students.” Online dokumentum: <http://www.stanford.edu/~hakuta/Docs/CivilRightsCommission.htm>
- Hornberger, N. (2002). „Multilingual language policies and the continua of biliteracy: An ecological approach.” *Language Policy*. vol. 1, nr. 1, pp. 27–51.
- Krashen, S. (2002). „Evidence suggesting That Public Opinion Is Becoming More Negative: A Discussion of the Reasons, and What We Can Do About It.” Online dokumentum: <http://ourworld.compuserve.com/homepages/JWCRAWFORD/krash11.htm>
- NABE (National Association for Bilingual Education) (1997). „Bilingual Education: Building on What Children Know To Reach High Standards.” Online dokumentum: <http://www.humnet.ucla.edu/humnet/linguistics/people/grads/macswan/NABEbe.htm>
- NCBE (National Clearinghouse for Bilingual Education) (2002). „The Growing Numbers of Limited English Proficient Students.” Online dokumentum: <http://www.ncbe.edu/states/stateposter.pdf>
- Padilla, R. V. (1998). „Title VII ESEA: The Ambivalence of Language Policy in the United States.” *Bilingual Research Journal*. vol. 22, nr. 1. Online dokumentum: <http://brj.asu.edu/v221/intro.html>
- Ricento, T. (1998). „National Language Policy in the United States.” in: Ricento, T. és Burnaby, B. (szerk.). *Language and Politics in the United States and Canada. Myths and Realities*, pp. 85–112. Lawrence Erlbaum Associates: Mahwah, NJ, 1998.
- Schmidt, R. (2000). *Language Policy and Identity Politics in the United States*. Temple University Press: Philadelphia.
- Skutnabb-Kangas, T. (1997). „Nyelv, oktatás és a kisebbségek.” in: Csernusné O.K. és Forintos É. (szerk.). *Nyelvi Jogok*, pp. 34–82. Veszprémi Egyetemi Kiadó: Veszprém, 1999.
- Wiese, A. M. – García, E.E. (1998). „The Bilingual Education Act: Language Minority Students and Equal Educational Opportunity.” *Bilingual Research Journal*. vol. 22, nr. 1. Online dokumentum: <http://brj.asu.edu/v221/articles/ar1.html>

Újdonság a Corvina „Kétnyelvű olvasmányok” sorozatában:

MEDGYES PÉTER – MEDGYES RÉKA

Angol viccek – English Jokes

128 old., 950 Ft

Új kiadás

CHARLES & MARY LAMB

Tales from Shakespeare

A Vihar – Rómeó és Júlia – Ahogy tetszik

128 old., 800 Ft

A sorozat még kapható angol kötetei:

William Shakespeare: *Hamlet* (1550 Ft)

Jack London: *Fehér csend* (700 Ft)

E. A. Poe: *A fekete macska* (980 Ft)

R. L. Green: *Robin Hood* (1250 Ft)

H. G. Wells: *Az ellopott test* (1050 Ft)

A sorozat még kapható német kötetei:

Erich Kästner: *Az állatok konferenciája* (800 Ft)

Karl May: *Az indián anya* (880 Ft)

Grimm-mesék (850 Ft)